

Betænkning

over forslag til lov om udbygning af det storkøbenhavnske S-banenet og om forarbejder for tunnelbaneanlæg i København og Frederiksberg.

(Afgivet af udvalget den 21. april 1961).

Udvalget har i 13 møder fortsat de drøftelser, der påbegyndtes i det i forrige folketingsssamling nedsatte udvalg.

Udvalget har modtaget henvendelser fra Sammenslutningen af Strandgrundejere ved Brøndby Strand, Hvidovre, Vallensbæk og Brøndbyernes kommuner, Gentofte, Glad-sakse, Farum og Værløse kommuner samt fra en kreds af beboere i kvarteret omkring Højgård.

I samråd med ministeren for offentlige arbejder har man fra udvalgets side udtalt, at det af hensyn til en tilfredsstillende trafikmæssig betjening af beboerne ved *Hareskovbanen* må anses for ønskeligt, at banen bliver indført til Boulevardbanen over Svanemøllens S-station, ligesom en sådan indføring formentlig vil være afgørende for, om banens driftsøkonomi kan blive tilfredsstillende. Udvalget har endvidere over for ministeren givet udtryk for, at en modernisering af Boulevardbanens automatiske sikringsanlæg, som kan øge udnyttelsen af denne banestrækning, formentlig vil blive påkrævet inden for en overskuelig fremtid, hvorfor udvalget forudsætter, at statsbanerne i fornødent tempo påbegynder modernisering.

Ministeren for offentlige arbejder har erklæret sig enig i de således fremførte synspunkter og har herefter stillet de neden-nævnte *ændringsforslag nr. 1, 2 og 7*, der tiltrædes af udvalget.

Udvalget har modtaget en henvendelse fra en gruppe af grundejere i Bagsværd angående placeringen af S-togsstationen ved

Skovbrynet på Hareskovbanen og den dertil knyttede omlægning af Frederiksborgvej. Således foranlediget opfordrer udvalget ministeren for offentlige arbejder til, så vidt det er økonomisk og teknisk forsvarligt, at lade den nævnte station placere så langt mod sydvest som muligt, så beboerne på Højgårds Vænge i mindst muligt omfang får toget holdende ud for deres haver. Endvidere opfordrer udvalget ministeren til at lade undersøge, om det er muligt under rimelige økonomiske og tekniske hensyn at lade tilkørslen til den pågældende parkeringsplads ske fra den gamle Frederiksborgvejs afslutning ved banelegemet, hvor viadukten på dette sted udvides, så tilkørslen kan ske her.

Med hensyn til *Køgebugtbanen* har udvalget ønsket at præcisere, at der ikke med lovforslaget eller ved nærværende betænkning er taget stilling til, hvilken linjeføring der skal anvendes ved banens videreførelse ud over Vallensbæk.

Udvalget har endvidere drøftet de i lovforslagets §§ 3 og 4 indeholdte regler vedrørende udarbejdelse af skitseprojekt til *tunnelbaneanlæg* i København og Frederiksberg kommuner.

Under hensyntagen til det tidsrum, der er forløbet, siden de tidligere forslag til tunnelbaneanlæg i København og Frederiksberg blev udarbejdet, anser man det for rimeligt, at et projekteringsudvalg får til opgave at foretage en undersøgelse og vurdering af de muligheder, der nu måtte foreligge for den mest hensigtsmæssige løs-

ning af afviklingen af Storkøbenhavns jernbanetrafik. Udvalget har ved *ændringsforslag nr. 3* foreslået § 3, stk. 1, ændret i overensstemmelse hermed. Ved ændringsforslaget har man tillige foreslået, at projekteringsudvalget udvides med en repræsentant for Tårnby kommune, hvorved denne kommunes interesse i løsningen af Storkøbenhavns jernbanetrafikproblem tilgodeses. For at bevare den talmæssige ligevægt i projekteringsudvalget mellem kommunale repræsentanter og repræsentanter for statsbanerne er statsbanernes repræsentation samtidig foreslået udvidet til 4 medlemmer. Ændringsforslaget er tiltrådt af ministeren.

Et *mindretal* (venstres og det konservative folkepartis medlemmer af udvalget) finder det uheldigt, at folketinget ifølge bemærkningerne til lovforslaget skal være repræsenteret i det i lovforslagets § 3, stk. 2, omhandlede udvalg, hvori enighed om finansiering af baneanlæggene skal søges opnået mellem de forskellige interessegrupper. Folketinget bør stå fuldstændig frit over for et eventuelt lovforslag vedrørende finansieringen, og mindretallet foreslår derfor ved *ændringsforslag nr. 4* § 3, stk. 2, ophævet. Dette ændringsforslag har ikke kunnet tiltrædes af flertallet eller af ministeren.

Ved *ændringsforslag nr. 6*, der er tiltrådt af ministeren, foreslår et *flertal* af udvalget (udvalget med undtagelse af socialistisk folkepartis medlem) forskellige ændringer af lovforslagets § 4. Ændringerne indebærer en ophævelse af lovforslagets § 4, stk. 1. Denne bestemmelse vedrører foranstaltninger, der først skal træffes efter endelig godkendelse af tunnelbaneanlæg, medens lovforslaget med hensyn til tunnelbaneanlæg i øvrigt kun omhandler udarbejdelse af skitseprojekt og gennemførelse af aftaler om banernes finansiering. Da anlæg af en tunnelbane først kan påbegyndes efter vedtagelse af lovforslag herom, forekommer det rimeligt at lade bestemmelsen i lovforslagets § 4, stk. 1, afvente dette nye lovforslag.

Den i lovforslagets § 4, stk. 2, indeholdte særlige hjemmel til under forberedelsen og projekteringen af anlæggene at foretage

ekspropriationer for at undgå vanskelig-gørelse og fordyrelse ved gennemførelsen af de kommende anlæg er i ændringsforslaget begrænset således, at der alene gives adgang til at pålægge en ejendom rådighedsindskrænkninger, hvorimod egentlige ejendomserhvervelser ikke kan ske, idet det ikke på forhånd kan fastslås som aldeles nødvendigt at foretage sådanne for at nå det tilsigtede formål, og tilvejebringelse af en hjemmel til at foretage egentlige ejendomserhvervelser findes derfor at burde udskydes, indtil der viser sig at være et klart behov herfor.

Den således ændrede affattelse af ekspropriationsbestemmelserne har foranlediget udvalgets flertal til i ændringsforslagets formulering af § 4, stk. 2, at præcisere, at der dog kan forekomme tilfælde, hvor en afståelse af en ejendom til eje alligevel er den naturlige løsning, nemlig hvor indholdet af en pålagt rådighedsindskrænkning er så byrdefuldt for ejeren, at en fornuftig og sædvanlig udnyttelse af ejendommen hindres, og det er derfor foreslået lovfæstet, at en ejer under nærmere angivne omstændigheder skal kunne fordre, at staten overtager ejendommen til eje. Hermed tilsigter man ikke at gå ud over, hvad bestående ekspropriationspraksis allerede antages at føre til, jfr. herved også princippet i § 26, stk. 1, 2. pkt., og i § 37, stk. 1, i lov nr. 95 af 29. marts 1957 om bestyrelsen af de offentlige veje og § 57, stk. 1, i byggelov nr. 246 af 10. juni 1960 for købstæderne og landet.

Man har endelig som modstykke til den således foreslåede lovfæstelse af ejerens adgang til under de nævnte særlige omstændigheder at forlange ekspropriationen udvidet i forslagens formulering af § 4, stk. 3, optaget en regel om, at også eksproprianten, når erstatningen bliver så stor, at den kommer til at stå i åbenbart misforhold til ejendommens værdi, bør kunne kræve en egentlig ejendomsafståelse, men ej heller denne regel tilsigter at give hjemmel for andet, end hvad der i bestående praksis må anses anerkendt.

Udvalget har stillet ministeren to skriftligt formulerede spørgsmål vedrørende forståelsen af den som § 4, stk. 2, foreslåede nye bestemmelse. Spørgsmålene og ministerens svar er optrykt som bilag til betænkningen.

Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) er enig med det nævnte flertal i, at lovforslagets § 4, stk. 1, på nuværende tidspunkt kan udgå. Mindretallet er også enig i, at en ejer i visse tilfælde skal have ret til at kræve ekspropriation af hele sin ejendom i stedet for rådighedsindskrænkning eller ekspropriation af en del af ejendommen. Mindretallet finder det imidlertid utilstrækkeligt, at areal- eller bygningserhvervelser kun skal kunne ske i den i ændringsforslagets formulering af § 4, stk. 3, beskrevne ganske specielle situation og ønsker derfor princippet i lovforslagets § 4, stk. 2, opretholdt. Mindretallet foreslår i overensstemmelse hermed den i *ændringsforslag nr. 5* anførte nye formulering af lovforslagets § 4.

Herefter indstiller et *flertal* (socialdemokratiets og det radikale venstres medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med ændringsforslagene under nr. 1, 2, 3, 6 og 7, der er enten stillet eller tiltrådt af ministeren.

Et *mindretal* (venstres og det konservative folkepartis medlemmer af udvalget), der henholdsvis tiltræder eller er medforslagsstillere til de forannævnte ændringsforslag, har yderligere stillet det under nr. 4 anførte ændringsforslag og indstiller med disse ændringer lovforslaget til *vedtagelse*.

Et andet *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget), der henholdsvis tiltræder eller er medforslagsstillere til ændringsforslagene under nr. 1, 2, 3 og 7, har yderligere stillet det under nr. 5 anførte ændringsforslag og indstiller med disse ændringer lovforslaget til *vedtagelse*.

Ændringsforslag.

Af *ministeren for offentlige arbejder*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 1.

1) Punkt 3 affattes således:
„3) Ombygning af banen København L-Farum (Hareskovbanen) og anlæg af 2. spor i det omfang, det er nødvendigt for kørsel med elektriske tog, jfr. lov nr. 89 af 15. marts 1948, samt anlæg af

en dobbeltsporet bane fra København L station til Svanemøllen S-station, der ombygges i fornødent omfang, således at elektriske tog på Hareskovbanen herved kan indføres i Boulevardbanen.“

2) Som nyt stk. 2 tilføjes:

„Stk. 2. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges til for statsbanerne at erhverve — om fornødent ved ekspropriation efter reglerne i forordning af 5. marts 1845, jfr. lov nr. 6 af 10. januar 1928 — de arealer m. v., der udkræves til anlæg af den i stk. 1, punkt 3, nævnte bane fra København L station til Svanemøllen S-station.“

Af *udvalget*, tiltrådt af *ministeren for offentlige arbejder*:

Til § 3.

3) Stk. 1 affattes således:

„Ministeren for offentlige arbejder nedsætter et udvalg bestående af en formand, 2 repræsentanter for Københavns kommune, 1 repræsentant for Frederiksberg kommune, 1 repræsentant for Tårnby kommune og 4 repræsentanter for statsbanerne til at undersøge mulighederne for en løsning af jernbanetrafikken i København, Frederiksberg og Tårnby kommuner, herunder ved anlæg af tunnelbaner, samt til at udarbejde et skitseforslag i overensstemmelse hermed og et skøn over de ved forslaget gennemførelse påløbende udgifter.“

Af et *mindretal* (Henry Christensen, Haunstrup Clemmensen, Gottschalck-Hansen, Holmberg, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Axel Kristensen og Ib Thyregod):

4) Stk. 2 udgår.

Af et *mindretal* (Arne Larsen):

Til § 4.

5) Paragraffen affattes således:

„§ 4. Såfremt der i tiden, indtil endeligt forslag til tunnelbaner kan være udarbejdet og vedtaget af folketinget, projekteres eller udføres bebyggelse eller andre anlæg og foranstaltninger, som af projekteringsudvalget, jfr. § 3, stk. 1, skønnes at ville vanskeliggøre eller væsentligt fordyre en senere gennemførelse af tunnelbaneanlæg,

kan ministeren for offentlige arbejder efter udvalgets indstilling ved ekspropriation efter reglerne i forordning af 5. marts 1845, jfr. lov nr. 6 af 10. januar 1928, for statsbanerne foretage arealerhvervelser m. v. eller pålægge rådighedsindskrænkninger, som måtte være påkrævede for at undgå sådan vanskeliggørelse eller fordyrelse.

Stk. 2. I tilfælde, hvor ekspropriation af en del af en ejendom, pålæg af rådighedsindskrænkninger, erhvervelse af brugsrettigheder, erhvervelse af eller pålæg af indskrænkninger i begrænsede rettigheder måtte medføre, at den tilbageblivende del af ejendommen bliver så lille eller således beskaffen, at den ved vurderingen ikke skønnes hensigtsmæssigt at kunne bevares som selvstændig ejendom eller udnyttes på en efter ejendommens beliggenhed og øvrige beskaffenhed økonomisk rimelig og forsvarlig måde, kan ejeren fordrø, at hele ejendommen overtages af staten. Hvis erstatningen for en ejendoms værdiforringelse i sådanne tilfælde må antages at komme til at stå i misforhold til ejendommens eller restejeendommens værdi, kan staten fordrø hele ejendommen afstået.“

Af et *flertal* (udvalget med undtagelse af Arne Larsen), tiltrådt af *ministeren for offentlige arbejder*:

6) Paragraffen affattes således:

„§ 4. Såfremt der i tiden, indtil endeligt forslag til tunnelbaner kan være udarbejdet og vedtaget af folketinget, projekteres eller udføres bebyggelse eller andre anlæg og foranstaltninger, som af projekteringsud-

valget, jfr. § 3, stk. 1, skønnes at ville vanskeliggøre eller væsentligt fordyre en senere gennemførelse af tunnelbaneanlæg, kan ministeren for offentlige arbejder efter udvalgets indstilling ved ekspropriation efter reglerne i forordning af 5. marts 1845, jfr. lov nr. 6 af 10. januar 1928, pålægge de pågældende ejendomme sådanne rådighedsindskrænkninger, som måtte være påkrævede for at undgå sådan vanskeliggørelse eller fordyrelse.

Stk. 2. Medfører en rådighedsindskrænkning, at ejeren afskæres fra en efter ejendommens beliggenhed og øvrige beskaffenhed økonomisk rimelig og forsvarlig udnyttelse af denne, kan ejeren under ekspropriationsforretningen fordrø, at ejendommen overtages af staten til eje.

Stk. 3. Hvis erstatningen for en pålagt rådighedsindskrænkning må antages at komme til at stå i åbenbart misforhold til ejendommens værdi i handel og vandel, kan staten fordrø ejendommen afstået til eje.“

Af *ministeren for offentlige arbejder*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 6.

7) Paragraffen affattes således:

„§ 6. Alle i forbindelse med den i nærværende lovs § 1, stk. 1, punkt 3, omhandlede bane fra København L station til Svane-møllen S-station samt de i § 3 omhandlede baneanlæg udfærdigede dokumenter, udskrifter, attester m. v. fritages for stempel- og tinglysningsafgifter samt alle andre afgifter til det offentlige.“

Henry Christensen.

Haunstrup Clemmensen.

Gottschalck-Hansen.

Lis Groes.

Holmberg.

Horn,
formand.

Hougaard.

Per Hækkerup.

Erhard Jakobsen.

Jørgen Jørgensen (Ullerup).

Aage Knudsen.

Axel Kristensen.

Arne Larsen.

Lars M. Olsen.

Else-Merete Ross,
næstformand.

Edel Saunte.

Ib Thyregod.

Bilag

Udvalgets spørgsmål til ministeren for offentlige arbejder:

„Vil den ved ændringsforslaget til § 4 foreslåede nye regel i § 4, stk. 2, give en ejer af f. eks. en fabriksjendom ret til at kræve ejendommen overtaget af staten i en situation, hvor han — f. eks. for at udnytte øgede eksportmuligheder — projekterer en udvidelse eller ombygning af fabriksbygningen, og der på grund heraf under en ekspropriationsforretning pålægges ejendommen en rådighedsindskrænkning, hvorved udvidelsen eller ombygningen umuliggøres? Det forudsættes, at benyttelsen af ejendommen før forandringen må betegnes som en efter ejendommens beliggenhed og øvrige beskaffenhed økonomisk rimelig og forsvarlig udnyttelse af denne.

Ville det i benægtende fald ikke være rimeligt at ændre forslaget til den nye bestemmelse i § 4, stk. 2?“

Ministerens svar:

„.....
I denne anledning skal jeg meddele, at ministeriet ved affattelsen af den pågældende bestemmelse og med støtte i allerede eksisterende lovregler har søgt kort at give udtryk for, i hvilke tilfælde bestående ekspropriationspraksis må antages at ville medføre, at et ekspropriationsindgreb giver en lodsejer adgang til at forlange at komme helt af med den ejendom, som rammes af ekspropriationen.

I tilfælde, hvor en ekspropriation umuliggør en udvidelse eller ombygning af en tilstedeværende bygning eller virksomhed, indebærer bestående ekspropriationspraksis efter ministeriets opfattelse, at ejendommen kan forlanges afstået, når udvidelsen og ombygningen eller planer herom på ekspropriationstidspunktet kan dokumenteres at være aktuelle, medens omvendt mere vage påstande om, at udvidelses- eller ombygningsarbejde er påtænkt, ikke vil være til-

strækkelig begrundelse for et sådant krav. Da selve ekspropriationsbestemmelsen i § 4, stk. 1, først og fremmest vil finde anvendelse, når et initiativ fra en privat lodsejer påkalder projekteringsudvalgets opmærksomhed, vil denne forudsætning hyppigt være opfyldt i de tilfælde, hvor § 4 kommer til anvendelse. Det må imidlertid videre være en forudsætning for en lodsejers krav om at komme af med hele ejendommen, at den på ejendommen hidtil drevne virksomhed, hvis udvidelsen eller ombygningen ikke effektueres, på afgørende måde berøres i sin drift eller i sine udnyttelsesmuligheder, og at de ved ekspropriationen forvoldte ulemper ikke på anden måde — inden for de for virksomheden faktisk afstukne rammer — vil kunne afhjælpes.

Jeg skal i øvrigt understrege, at ifald et konkret ekspropriationsindgreb, f. eks. pålæg af en rådighedsindskrænkning, påfører en ejendom eller en derpå drevne virksomhed nogen form for ulemper af økonomisk art, må disse ulemper under alle omstændigheder tages i betragtning ved erstatningsudmålingen, idet en ekspropriant i alle situationer har et grundlovshjemlet krav på økonomisk skadesløsholdelse for det skete indgreb. Endvidere skal jeg fremhæve, at afvejelsen af, om en lodsejer i den konkrete ekspropriationssituation vil kunne kræve sin ejendom afstået, i sin helhed må afgøres af vedkommende ekspropriationskommission, men spørgsmålet herom kan efterfølgende indbringes for domstolene.

Det af det ærede udvalg i fornævnte skrivelse stillede spørgsmål 17 må jeg herefter besvare bekræftende, idet jeg må mene, at den foreslåede affattelse af § 4, stk. 2, imødekommer de krav, som med rimelighed bør kunne stilles af en lodsejer, der berøres af en ekspropriation. Spørgsmål 18 må jeg antage herefter bortfalder.

.....“